

ปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส

FACTORS PREDICTING RESILIENCE IN
UNDERPRIVILEGED ADOLESCENTS

พัชรินทร์ นินทจันทร์, RN. PhD. (Patcharin Nintachan, R.N. PhD.)*

วาริรัตน์ ถาน้อย, RN. PhD. (Wareerat Thanoi, R.N. PhD.)**

โสภณ แสงอ่อน, RN. PhD. (Sopin Sangon, R.N. PhD.)***

มานวิภา พัฒนมาศ, พย.ม. (Manwipha Pattanamas, RN, MNS)****

ช่อทิพย์ อินทรักษา, ค.ม. (Chotip Intharaksa, M.Ed.)*****

Abstract

Objective: The purpose of this study was to investigate factors predicting resilience in underprivileged adolescents.

Methods: A simple random sampling technique was used to select 224 secondary school students from a school for underprivileged adolescents in Thailand. Data were collected by a set of self-report questionnaires including a demographic questionnaire, the Thai Stress Test, the Resilience Inventory, and the Negative Events Scale. Descriptive statistics, correlation coefficient, and stepwise multiple regression were employed for data analyses.

Results: The results revealed that age, economic status, stress, and negative events (problems with friends, problems with boy/

girlfriend, problems with teachers, problems with parents, problems with other students, problems with relatives, financial problems, problems with academic courses, health problems and problems with academic limitations and course interest) had significant relationship with resilience. The negative events and age could collectively explain variance of resilience at 17.30 percentages.

Conclusion: The findings of this study can be used as basic information to develop a nursing intervention to prevent psychological problems and also enhance resilience of the underprivileged adolescents.

Keywords: Resilience, Stress, Negative events, Underprivileged adolescents

*Corresponding author, รองศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล E-mail: patcharin.nin@mahidol.ac.th

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

****พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี

*****ครูชำนาญการ โรงเรียนวิสุทธิรังษี จังหวัดกาญจนบุรี

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายความแข็งแรงในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส

วิธีการศึกษา: กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แห่งหนึ่งในประเทศไทย จำนวน 224 คน เลือกตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบวัดความเครียด แบบประเมินความแข็งแรงในชีวิต และแบบวัดเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบว่า อายุ สถานะทางการเงิน ความเครียด และเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ (ปัญหากับเพื่อน ปัญหาเกี่ยวกับครู/อาจารย์ ปัญหาเกี่ยวกับบิดา/มารดาปัญหากับนักศึกษาอื่นปัญหากับญาติ/พี่น้อง ปัญหาการเงิน ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการเรียน ปัญหาด้านสุขภาพและปัญหาด้านข้อจำกัดในการเรียนและความสนใจในวิชาเรียน) มีความสัมพันธ์กับความแข็งแรงในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ และอายุสามารถร่วมกันทำนายความแข็งแรงในชีวิตได้ร้อยละ 17.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป: ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลในการเสริมสร้างความแข็งแรงในชีวิตให้แก่วัยรุ่น เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่นด้อยโอกาสต่อไป

คำสำคัญ: ความแข็งแรงในชีวิต ความเครียด เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ วัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส

ความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่นด้อยโอกาส เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในสถานะยากลำบาก ประสบปัญหาต่างๆ หรือตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิต มีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548; Edwards, 1974; Heller, Larrieu, D'Imperio, & Boris, 1999) ในระบบการศึกษาของประเทศไทยนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้จัดกลุ่มนักเรียนทั้งเด็กและวัยรุ่น (อายุ < 18 ปี) ที่เรียกว่า “เด็กด้อยโอกาส” เป็นกลุ่มในลักษณะต่างๆ 10 ประเภท คือ ยากจน (มากเป็นพิเศษ) ถูกทอดทิ้ง/กำพร้าเร่ร่อนถูกทำร้ายทารุณชนกลุ่มน้อย ถูกบังคับให้ขายแรงงานหรือแรงงานเด็กอยู่ในธุรกิจทางเพศ หรือโสเภณีเด็ก มีปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ และกลุ่มที่อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) ซึ่งจากข้อมูลสถิติของกระทรวงศึกษาธิการ ช่วงปี 2554-2556 พบว่ามีจำนวนกลุ่มด้อยโอกาสเพิ่มขึ้น โดยปีการศึกษา 2554 มี 4.29 ล้านคน และปี 2556 มี 4.89 ล้านคน ทั้งนี้มีจำนวนกลุ่มด้อยโอกาสประเภทยากจนมากที่สุด (มากกว่าร้อยละ 90) และกลุ่มที่มีแนวโน้ม

เพิ่มขึ้น คือ กลุ่มอยู่ในธุรกิจทางเพศ และกลุ่มที่อยู่ในสถานพินิจ (กลุ่มสารสนเทศ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

วัยรุ่นด้อยโอกาสเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องปรับตัวหลายด้าน ทั้งการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่และปรับตัวต่อสังคมรอบข้าง เป็นวัยที่นอกจากร่างกายจะเติบโตมากขึ้นแล้ว จิตใจก็จะเริ่มเปลี่ยนจากเด็กไปเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น เริ่มมีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง อยากเป็นอิสระ ไม่ชอบให้ใครมาบังคับหรือออกคำสั่ง อยากรับผิดชอบตัวเอง อยากที่จะตัดสินใจด้วยตัวเอง (American Psychological Association, 2002) วัยรุ่นด้อยโอกาสจำนวนไม่น้อยที่ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ อย่างเหมาะสม เป็นเหตุให้การเผชิญเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ อันอาจส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาทั้งปัญหาด้านพฤติกรรม และปัญหาสุขภาพจิต (Arnold & Doctoroff, 2003; Buckner, Beardslee, & Bassuk, 2004; Dashiff, DiMicco, Myers, & Sheppard, 2009; Edari & McManus, 1998; Felner & DeVries, 2013; Fergusson, Woodward, & Horwood, 2000; Fitzpatrick, Piko, Wright, & LaGory, 2005; Luthar & Latendresse, 2005)

อย่างไรก็ดีจากการศึกษาที่ผ่านมาก็แสดงให้เห็นว่าท่ามกลางเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจในชีวิตต่างๆ วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิต (resilience) สูง สามารถจัดการกับสิ่งที่ตนเองเผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Garmezy, 1991; Grotberg, 1995; 1997, 1999, 2005; Luthar, Cicchetti, & Becker, 2000; Rutter, 1985; Werner,

1992) ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นด้อยโอกาสมีหลากหลาย โดยปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นด้อยโอกาส ได้แก่ อายุ สถานะทางการเงิน ความเครียด และเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ (negative events) ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาในวัยรุ่นและวัยรุ่นด้อยโอกาสเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของปัจจัยเหล่านี้กับความแข็งแกร่งในชีวิต มีดังนี้

อายุ: วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่นด้อยโอกาสในโรงเรียนประจำ วัยรุ่นที่มีอายุมากกว่าอยู่ในโรงเรียนระยะเวลานานกว่าน่าจะรู้ถึงแหล่งสนับสนุนและสามารถใช้แหล่งประโยชน์ต่างๆ รอบตัว (I have) เพื่อเอื้ออำนวยตนเองในการแก้ปัญหาต่างๆ และมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหา (I can) อันส่งผลให้วัยรุ่นที่มีอายุมากกว่ามีความมั่นใจ มีความภาคภูมิใจ (I am) มากกว่านักเรียนที่มีอายุน้อย นั่นคือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีอายุมากมีแนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตมากกว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่อายุน้อย (Grotberg, 1997; 1999; 2005) ผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าอายุเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิต (Wild, Flisher, & Robertson, 2011) และอายุเป็นปัจจัยที่ทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่น (Tusaie, Puskar, & Sereika, 2007) ส่วนการศึกษาของ Campbell-Sills, Forde, and Stein (2009) ที่แม้จะพบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต โดยบุคคลที่อายุน้อยมีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำกว่าบุคคลที่มีอายุมาก แต่เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยทำนายผลการศึกษา พบว่า อายุไม่สามารถทำนายความแข็งแกร่งในชีวิต (Campbell-

Sills et al., 2009) และมีการศึกษาที่พบว่า อายุ ไม่มีสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต (Ziaian, de Anstiss, Antoniou, Baghurst, & Sawyer, 2012)

สถานะทางการเงิน: จากการศึกษาพบว่า สถานะทางการเงินเป็นปัจจัยที่สามารถทำนาย ความแข็งแกร่งในชีวิต (Campbell-Sills et al., 2009) และสถานะทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงไปยัง ตัวแปรความแข็งแกร่งในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ โดยบุคคลที่มีภาวะขัดสนทางเศรษฐกิจมี แนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ (พัชรินทร์ นินทจันทร์, ทศนา ทวีคุณ, จริยา วิทยะศุภร และ พิศสมัย ורתัย, 2554; พัชรินทร์ นินทจันทร์, ศรีสุดา วนาลีสิน, ลัดดา แสนสีหา, ขวัญพนมพร ธรรมไทย, และพิศสมัย ורתัย, 2554) หรืออาจ กล่าวได้ว่าบุคคลที่มีสถานะทางการเงินที่ดีมี แนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง เนื่องจาก วัยรุ่นที่มีสถานะทางการเงินที่ดีก็จะเป็นตัวเสริม ให้วัยรุ่นมีโอกาสอันดีในสังคมที่จะได้รับการ สนับสนุนด้านต่างๆ อันเป็นการเสริมสร้างความ แข็งแกร่งในชีวิต วัยรุ่นเหล่านี้จึงมีแนวโน้มที่จะ มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง (Grotberg, 1997; 1998; Riley & Masten, 2005) ในขณะที่เด็กวัยรุ่นที่มี ความแข็งแกร่งในชีวิตก็จะช่วยให้บุคคลนั้น สามารถต่อสู้กับปัญหาความขัดสนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้วัยรุ่นประสบความสำเร็จ ในการจัดการกับปัญหาต่างๆ (Garmezy, 1991; Luthar et al., 2000; Werner, 1992) ในขณะที่ การเติบโตในครอบครัวที่มีฐานะยากจนนั้นเสี่ยง ต่อการมีปัญหาคความยุ่งยากใจหลายประการและ เสี่ยงต่อการมีปัญหาด้านสุขภาพจิต (Bronfenbrenner, 1986; McLoyd, 1990)

ความเครียด: จากการศึกษาในวัยรุ่นและ วัยรุ่นด้อยโอกาสพบว่าความเครียดมีความสัมพันธ์ ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิต (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554; Gomez, Vincent, & Toussaint, 2013; Wild et al., 2011) บุคคลที่มี ความเครียดสูงจะมีแนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่ง ในชีวิตต่ำ (Garmezy, Masten, & Tellegen, 1984)

เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ (Negative events/stressful life events/bad life events): จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าวัยรุ่นที่เผชิญกับ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจจำนวนมากมีความ แข็งแกร่งในชีวิตต่ำ (DuMont, Widom, & Czaja, 2007) เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมีความ สัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิต (พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และจริยา วิทยะศุภร, 2556) และพบว่าเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ สามารถทำนายความแข็งแกร่งในชีวิต (Tusaie et al., 2007)

อย่างไรก็ดีจากการทบทวนการศึกษาใน สังคมไทยพบว่า การศึกษาปัจจัยทำนายความ แข็งแกร่งในชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในบริบท สังคมไทยยังมีการศึกษาค่อนข้างจำกัด การศึกษา ความสามารถในการทำนายความแข็งแกร่งในชีวิต ของอายุ สถานะทางการเงิน (ความเพียงพอของ เงินที่ได้รับ) ความเครียด และเหตุการณ์ที่สร้าง ความยุ่งยากใจ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการ พัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความแข็งแกร่งเติบโต เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ สถานะทางการเงิน (ความเพียงพอของเงินที่ได้รับ)

ความเครียด และเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ กับความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส

2. เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายความแข็งแกร่ง ในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบการศึกษา ความสัมพันธ์เชิงทำนาย (predictive correlational design) ประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 1-6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แห่งหนึ่งใน ประเทศไทย ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอน สำหรับเด็กด้อยโอกาส ได้แก่ เด็กถูกบังคับให้ ขยายแรงงานหรือแรงงานเด็กเด็กเร่ร่อน เด็กที่อยู่ใน ธุรกิจ บริการทางเพศ เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กที่ถูก ทำร้ายทารุณ เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) เด็กชน กลุ่มน้อย เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เด็กที่ ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อ ร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและกลุ่มที่อยู่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน (นักเรียนพักอาศัย ในหอพักของโรงเรียน) โดยกลุ่มตัวอย่างได้จากการ คำนวณจาก Power Analysis for Multiple Regression Analysis โดยกำหนดค่า Effect size .09, power of test = .8, ค่าอัลฟา .01 ได้กลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 193 ราย และเพิ่มอีกร้อยละ 15 เพื่อป้องกันการ ไม่สมบูรณ์ของข้อมูล ดังนั้นจำนวนกลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้อย่างน้อยเท่ากับ 222 คน ซึ่งในการ ศึกษาครั้งนี้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 224 คน โดยที่กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ในนักเรียนแต่ละระดับชั้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-6)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งผู้วิจัย

สร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ ในการสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ผลการเรียนรู้ ที่ผ่านมา สถานะทางการเงิน (จำนวนเงินที่ได้รับ) ระดับการศึกษาของบิดา และระดับการศึกษาของ มารดา

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สร้างความ ยุ่งยากใจ (The Negative Event Scale) พัฒนา โดย Maybery (2003) และแปลเป็นภาษาไทยและ ปรับเปลี่ยนข้อคำถามให้เหมาะสมกับบริบทของ วัยรุ่นไทยโดย พัทธกัญพล บุญยามาลิก (Boonyamalik, 2005) โดยใช้วิธีการแปลย้อนกลับ (back translation) จำนวน 42 ข้อ ข้อคำถามเป็นการสอบถามเกี่ยวกับ ความรู้สึกยุ่งยากใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา โดยใช้มาตรวัดแบบ Likert scale (0-1-2-3-4-5) ซึ่ง เริ่มจาก 0 หมายถึง เหตุการณ์ไม่เกิดขึ้น 1 หมายถึง เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นแต่ไม่มีความยุ่งยากใจ ไปจนถึง 5 หมายถึง เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นและมีความ ยุ่งยากใจมากที่สุด โดยคะแนนของเหตุการณ์ที่ สร้างความยุ่งยากใจมาก หมายถึง ระดับการรับรู้ ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเชิงลบมีระดับสูง จากการ ศึกษาที่ผ่านมามทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ได้ค่า Cronbach's alpha coefficient ระหว่าง .94 - .96 (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2556; มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, พัทธกัญพล นินทจันทร์, และโสภณ แสงอ่อน, 2558; Boonyamalik, 2005; Thanoi, Phancharoenworakul, Thompson, Panitrat, & Nityasuddhi, 2010) ในการศึกษาครั้งนี้ได้ค่าความ เชื่อมั่นเท่ากับ .91

3. แบบวัดความเครียดสวนปรง (Suanprung Stress Test-20, SPST-20) ซึ่งพัฒนาโดย สุวัฒน์

มหัตนรินทร์กุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัยและพิมพ์มาศ ตาปัญญา (2540) มีข้อคำถาม 20 ข้อ ให้ผู้ตอบ อ่านคำถามแล้วสำรวจดูว่าในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ในข้อใดเกิดขึ้นกับผู้ตอบบ้างถ้าข้อไหน ไม่ได้เกิดขึ้นให้ข้ามไปไม่ต้องตอบแต่ถ้ามีเหตุการณ์ ในข้อใดเกิดขึ้นกับผู้ตอบให้ประเมินว่าผู้ตอบ มีความรู้สึกอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น แล้วให้ เครื่องหมายในช่องนั้นๆ การให้คะแนนของแบบ วัดความเครียดสวนปรง เป็นมาตราส่วนประมาณ ค่า 5 ระดับ ให้คะแนน 1-5 คือ ตอบไม่รู้สึกรีด ให้ 1 คะแนน ตอบเครียดเล็กน้อยให้ 2 คะแนน ตอบเครียดปานกลางให้ 3 คะแนน ตอบเครียดมาก ให้ 4 คะแนน ตอบเครียดมากที่สุดให้ 5 คะแนน และไม่ตอบให้ 0 คะแนน ค่าคะแนนรวมที่ได้มีค่า ตั้งแต่ 0-100 ผลรวมที่ได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ 1) คะแนน 0-23 หมายถึง เครียดน้อย 2) คะแนน 24-41 หมายถึง เครียดปานกลาง 3) คะแนน 42-61 หมายถึง เครียดสูง และ 4) คะแนน 62 ขึ้นไป หมายถึง เครียดรุนแรง มีการนำแบบประเมินนี้ ไปใช้อย่างแพร่หลายทดสอบความเชื่อมั่นได้ค่า Cronbach's alpha coefficient เท่ากับ .75 - .89 ในการศึกษาครั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86

4. แบบสอบถามความแข็งแกร่งในชีวิต (The Resilience Inventory) พัฒนาจากแนวคิด ความแข็งแกร่งในชีวิต (resilience) ของ Edith Henderson Grotberg (1997; 1999) โดย พชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และทัศน ทวีคุณ (2555) ซึ่งมี 3 องค์ประกอบหลัก คือ 'I have' 'I am' และ 'I can' โดยที่ I have (ฉันมี.....) เป็นแหล่ง สนับสนุนภายนอกที่ส่งเสริมให้เกิดความแข็งแกร่ง ในชีวิต I am (ฉันเป็นคน.....) เป็นความเข้มแข็ง ภายในของแต่ละบุคคล และ I can (ฉันสามารถ

ที่จะ....) เป็นปัจจัยด้านทักษะในการจัดการกับ ปัญหาและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล แบบ สอบถามนี้มีข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 28 ข้อ เป็นข้อ คำถามเกี่ยวกับ 'I have' จำนวน 9 ข้อ 'I am' จำนวน 10 ข้อ และ 'I can' จำนวน 9 ข้อ โดยที่แต่ละข้อ มีคำตอบให้เลือกเพื่อแสดงระดับความเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย 5 ระดับ จาก 1 หมายถึง เห็นด้วย น้อยที่สุด จนถึง 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด คะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตคือ คะแนนรวมจาก 28 ข้อ มีค่าตั้งแต่ 28-140 คะแนน คะแนนมาก แสดงว่ามีความแข็งแกร่งในชีวิตสูงแบบประเมินนี้ ได้นำไปใช้ในกลุ่มวัยรุ่นและนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า มีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha coefficient) ระหว่าง .86 - .91 (พชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554; พชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2556) ในการศึกษาครั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ พิจารณาการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้วิจัย เข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อชี้แจงโครงการวิจัย และขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้น ผู้วิจัยประสานงานกับคณาจารย์ที่เกี่ยวข้องและพบ นักเรียนในแต่ละห้องที่ได้ทำการสุ่มเลือกอธิบายถึง รายละเอียดของโครงการวิจัยและสิทธิของนักเรียน หากนักเรียนยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยให้นักเรียน ลงนามเอกสารยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าวด้วย ความเต็มใจและเมื่อได้รับเอกสารยินยอมโดยได้รับ การบอกกล่าวด้วยความเต็มใจจากผู้ที่มีอำนาจใน การลงนามอนุญาตให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัยแล้ว จึงเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมโครงการ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะ แพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล การเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ นักเรียนสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลใดๆ ข้อมูลที่ได้ถือเป็นความลับและใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่มีการระบุชื่อ นามสกุล รหัสนักเรียน หรือสิ่งใดๆ ก็ตามที่ทำให้เข้าถึงข้อมูลของนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและตัวแปรที่ศึกษา โดยใช้สถิติบรรยาย หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation) และวิเคราะห์ปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาสโดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) จากการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติผลการทดสอบเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ระหว่าง อายุ สถานะทางการเงิน ความเครียด และ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ กับความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาส (n = 224)

ตัวแปร	1	2	3	4	5
1. อายุ	1.000				
2. สถานะทางการเงิน	-.017	1.000			
3. ความเครียด	-.138*	.198**	1.000		
4. เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ	-.092	.184	.530**	1.000	
5. ความแข็งแกร่งในชีวิต	.281**	-.090	-.238**	-.366**	1.000

* $p < .05$ ** $p < .01$

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาส จำนวน 224 คน โดยเป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.50 เพศชาย ร้อยละ 45.50 กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 15.17 ผลการเรียนเฉลี่ย เท่ากับ 2.72 เงินที่ได้รับเฉลี่ยเท่ากับ 449.72 บาทต่อเดือนโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59.40) เพียงพอกับการใช้ชีวิต สำหรับการศึกษาของบิดามารดาพบว่า ร้อยละ 49.10 ของบิดามีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และร้อยละ 52.20 ของมารดามีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่าง อายุ ภาวะทางเศรษฐกิจ ความเครียดและเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจกับความแข็งแกร่งในชีวิต

ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า อายุ ความเครียด และเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ส่วนสถานะทางการเงินไม่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต ดังแสดงในตารางที่ 1

3. ปัจจัยทำนายความแข็งแรงในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทำนายความแข็งแรงในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาส แสดงดังตารางที่ 2 และ ตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจและอายุ กับความแข็งแรงในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาส (n = 224)

ตัวแปรทำนาย	R	R ²	R ² change	F	p-value
1. เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ	.347	.120	.120	23.119	.000
2. อายุ และเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ	.416	.173	.052	10.641	.001

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอายุ และเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ ของสมการถดถอยพหุคูณที่ใช้ในการพยากรณ์ทำนายความแข็งแรงในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาส (n = 224)

ตัวแปรทำนาย	b	SE _b	β	t	p - value
1. เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ	-.102	.022	-.331	-4.706	.000
2. อายุ	1.220	.374	.229	3.262	.001

R = .416, R² = .173, S.E._{est} = 9.394, F = 10.641

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทำนายความแข็งแรงในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาสโดยวิธีถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่าตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความแข็งแรงในชีวิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีทั้งหมด 2 ตัวแปร คือ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจและอายุ โดยสามารถรวมอธิบายความแข็งแรงในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาสได้ร้อยละ 17.30 (ตารางที่ 2)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (ตารางที่ 3) พบว่า ตัวแปรที่มีความสามารถในการทำนายสูงสุดคือ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

มาตรฐาน (β) = -.331 รองลงมาคือ อายุโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (β) = .229 ตัวแปรทั้งสองร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความแข็งแรงในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาสได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p<.01) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ .416 (R=.416) และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 9.394 (S._{Est} = 9.394) โดยสามารถสร้างสมการพยากรณ์ความแข็งแรงในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาสได้ ดังนี้

สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

Z' ความแข็งแรงในชีวิต

= -.331Z เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ + .229Z อายุ

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า สถานะทางการเงินไม่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต ความเครียด เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ และอายุมีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต และพบว่าเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจและอายุเป็นปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิต โดยรวมกันอธิบายความแปรปรวนของความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่นน้อยโอกาสได้ร้อยละ 17.30 โดยที่เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจเป็นตัวแปรที่มีความสามารถในการทำนายสูงสุด รองลงมาคืออายุ ซึ่งอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

สถานะทางการเงิน: ผลการศึกษาพบว่า สถานะทางการเงินไม่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต ผลการศึกษาค้นคว้าแตกต่างจากผลการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่าภาวะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต และมีอิทธิพลทางตรงไปยังตัวแปรความแข็งแกร่งในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554; พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554) ทั้งนี้อาจเนื่องจากการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลสถานะทางการเงินโดยถามเกี่ยวกับจำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างได้รับ/เดือน ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างอยู่โรงเรียนประจำ ซึ่งมีหออยู่อาศัย อาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (I have) จึงอาจมีความจำเป็นไม่มากที่จะต้องใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวัน สถานะทางการเงินสำหรับกลุ่มตัวอย่างนี้จึงไม่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต การศึกษาตัวแปรนี้ในการศึกษาต่อไปจึงน่าจะมีการประเมินสถานะทางการเงินของครอบครัวเด็กน้อยโอกาสร่วมด้วย เพราะโดยทั่วไปเด็กน้อยโอกาสกลุ่มที่เติบโตมาท่ามกลาง

ภาวะขาดส่นของครอบครัวจะส่งผลให้ครอบครัวไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลและอบรมสั่งสอนบุตร/ธิดา และขาดโอกาสอันดีในสังคม การสนับสนุนด้านต่างๆ มีค่อนข้างจำกัด ('I have' ต่ำ) (Dashiff, et al., 2009) มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ('I am' ต่ำ) (Bolger, Patterson, & Thompson, 1995; Conger et al., 2000) การเติบโตท่ามกลางภาวะขาดส่นของครอบครัวก็น่าจะมีผลต่อ 'I can' เช่นการจัดการกับปัญหาไม่เหมาะสม (Wandersman & Nation, 1998) ขาดทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น (Bolger et al., 1995; Brody et al., 2001; Jarrett, 1995; McLeod & Shanahan, 1996) เป็นต้น ดังนั้นในการศึกษาเกี่ยวกับสถานะทางการเงินในเด็กน้อยโอกาสน่าจะเป็นการศึกษาสถานะทางการเงินของครอบครัวดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ความเครียด: ผลการศึกษาพบว่าความเครียดมีความสัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นน้อยโอกาสที่มีความเครียดสูงมีแนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554; Garnezy et al., 1984; Gomez et al., 2013; Wild et al., 2011) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัยรุ่นน้อยโอกาสต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตสังคมหลายด้าน ทั้งด้านการเปลี่ยนจากวัยเด็กเป็นวัยรุ่นหนุ่มสาว ความต้องการการเป็นอิสระ เป็นช่วงวิกฤตช่วงหนึ่งของพัฒนาการในการที่จะเข้าใจลักษณะทางสังคมที่เชื่อมโยงกับความน้อยโอกาสทางสังคมของตนเองและความซับซ้อนของสังคมรอบตัว (Goodman, McEwen, Dolan, Schafer-Kalkhoff, & Adler, 2005) ตลอดจนการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมมาอยู่โรงเรียน

ประจำกับบุคคลที่ไม่คุ้นเคยวัยรุ่นที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูงจะสามารถจัดการกับสิ่งที่ตนเองเผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพส่งผลให้มีความเครียดต่ำ (Garnezy, 1991; Grotberg, 1997, 1999, Luthar et al., 2000; Masten & Coatsworth, 1998; Rutter, 1985; Werner, 1992) ส่วนวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ จะรู้สึกว่าคุณค่าที่พึง (ขาด I have) รู้สึกว่าคุณค่าที่พึง (ขาด I am) และขาดทักษะการแก้ปัญหา (ขาด I can) วัยรุ่นกลุ่มนี้จึงจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเมื่อต้องเผชิญกับภาวะการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีฐานะเศรษฐกิจสังคมต่ำ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ส่งผลให้วัยรุ่นด้อยโอกาสมีความเครียด จากผลการศึกษาพบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะมีความเครียดสูง (Goodman et al., 2005) หรืออาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำมีแนวโน้มที่จะมีความเครียดสูง

เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ (ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน ปัญหาเกี่ยวกับครู/อาจารย์ ปัญหาเกี่ยวกับบิดา/มารดา ปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษาอื่น ปัญหาเกี่ยวกับญาติ/พี่น้อง ปัญหาการเงิน ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการเรียน ปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหาด้านข้อจำกัดในการเรียนและความสนใจในวิชาเรียน): ผลการศึกษาพบว่าเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมีความสัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิตและเป็นปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มองเหตุการณ์ต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตว่าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมาก มีแนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ ผลการ

ศึกษานี้ได้ผลเช่นเดียวกับการศึกษาที่ผ่านมา (พัชรินทร์ นันทจันทร์ และคณะ, 2556; DuMont et al., 2007; Tusaie et al., 2007) จึงอาจกล่าวได้ว่าเด็กด้อยโอกาสที่มีการรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจให้ตนเองน้อย ก็น่าจะเป็นผู้มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่เด็กด้อยโอกาสที่มีเหตุการณ์ต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตแต่รับรู้เหตุการณ์นั้นไม่ได้สร้างความยุ่งยากใจเกิดขึ้น เป็นส่วนสำคัญที่น่าจะเกี่ยวข้องกับระดับความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาส เช่น การรับรู้ความยุ่งยากใจในด้านปัญหากับบิดา/มารดา และปัญหากับญาติ/พี่น้อง ปัญหากับครู/อาจารย์ และปัญหากับเพื่อน (สัมพันธ์ภาพกับครอบครัวและบุคคลรอบข้าง) พบว่าการที่เด็กด้อยโอกาสที่รับรู้ว่าคุณค่าไม่มีปัญหาสัมพันธ์ภาพ/มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลในครอบครัวและบุคคลรอบข้างนั้นเป็นบุคคลที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง (Cicchetti & Rogosch, 1997) ทั้งนี้ครอบครัวและบุคคลรอบข้างทั้ง บิดามารดา พี่น้อง ครู อาจารย์ และเพื่อน ล้วนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนสำคัญที่จะให้ความช่วยเหลือ หรือเอื้ออำนวยด้านต่างๆ การที่เด็กด้อยโอกาสมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้างย่อมมีปัญหามากๆ ในชีวิตก็จะรู้สึกว่าคุณค่าที่มีที่พึ่ง มีคนในและนอกครอบครัวที่สามารถไว้วางใจได้และพร้อมที่จะให้ความรักแก่เขาเสมอไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็จะมีคนที่คอยบอกสอน ตักเตือน เพื่อที่จะได้ไม่ทำในสิ่งที่อาจนำปัญหา และความยุ่งยากมาสู่ตนเอง มีตัวอย่างที่ดีในการทำสิ่งต่างๆ โดยที่คนรอบข้างจะทำให้เห็นว่าการกระทำที่ถูกที่ควรนั้นเป็นอย่างไร (I have) อันจะส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสสามารถจัดการกับปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้เหมาะสม (I can)

มีความภาคภูมิใจในตนเอง (I am) วัยรุ่นที่มีการรับรู้เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจน้อยจึงน่าจะมี ความแข็งแกร่งในชีวิตสูง

อายุ: ผลการศึกษาพบว่าอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตและเป็นปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีอายุมากมีแนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิต (Campbell-Sills et al., 2009; Wild et al., 2011) และเป็นปัจจัยที่ทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่น (Tusaie et al., 2007) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัยรุ่นด้อยโอกาสอายุน้อยที่เรียนในชั้นมัธยมต้นนั้น ในช่วงเวลาที่มีปัญหายังมีข้อจำกัดด้านแหล่งประโยชน์ (I have น้อย) ที่จะนำมาใช้ในการจัดการกับปัญหา(ขาด I can) (Terrill et al., 2016) ประกอบกับวัยรุ่นที่ เริ่มมาอยู่โรงเรียนประจำก็อาจจะขาดความมั่นใจในตนเอง รู้สึกโดดเดี่ยวและขาดความภาคภูมิใจในตนเอง (I am ต่ำ) อันส่งผลให้นักเรียนอายุน้อยมีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ ในขณะที่คุณค่านักเรียนรุ่นพี่ที่มีอายุมากกว่าได้ผ่านปัญหาต่าง ๆ มามากกว่าและมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหา (I can) รู้แหล่งประโยชน์ในโรงเรียน (I have) ที่จะเอื้ออำนวยตนเองในการแก้ปัญหาต่างๆ อันส่งผลให้นักเรียนที่เรียนในมัธยมปลายซึ่งมีอายุมากกว่ามีความมั่นใจ มีความภาคภูมิใจ (I am) มากกว่านักเรียนที่มีอายุน้อย (Grotberg, 1997; 1999; 2005; Terrill et al., 2016) อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ได้ ผลการศึกษาแตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่าอายุไม่สามารถทำนายความแข็งแกร่งในชีวิต

(Campbell-Sills et al., 2009) และอายุไม่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิต (Ziaian et al., 2012) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาจากเด็กด้อยโอกาสเพียง 1 สถาบันเท่านั้น ดังนั้นจึงน่าจะมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นจากสถาบันต่างๆ ให้ครอบคลุมอันจะเป็นตัวแทนของวัยรุ่นกลุ่มนี้ในสังคมไทยมากขึ้นในการศึกษาความเกี่ยวข้องของตัวแปร

อย่างไรก็ดีผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาสพบว่าเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจและอายุร่วมกันอธิบายความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาสได้เพียงร้อยละ 17.30 ซึ่งจากสมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐานก็อาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีการรับรู้เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจน้อยและอายุมากขึ้นจะมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าน่าจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่จะร่วมทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตอีกร้อยละ 82.7 ซึ่งมีได้รวมอยู่ในการศึกษานี้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปน่าจะมีการศึกษาถึงตัวแปรอื่นๆ ที่มีการศึกษาในเด็กด้อยโอกาสและน่าจะเป็นปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย เช่น เพศ (Ziaian et al., 2012) การถูกกระทำความรุนแรงในวัยเด็ก (Campbell-Sills et al., 2009) การเลี้ยงดูในวัยเด็ก (Werner & Smith, 1982) การสนับสนุนจากครอบครัว (Smokowski, Reynolds, & Bezruczko, 1999) ความรู้สึกโดดเดี่ยว ความรู้สึกสิ้นหวัง (Rew, Taylor-Seehafer, Thomas, & Yockey, 2001) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Kidd & Shahar, 2008) เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้บริหารและคณาจารย์ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่เอื้ออำนวยกระบวนการศึกษา และขอขอบคุณนักเรียนที่เข้าร่วมในการศึกษาครั้งนี้ อันส่งผลให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มสารสนเทศ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *สถิติทางการศึกษา ปีการศึกษา 2552-2556*. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2559 จาก http://www.boppobec.info/home/?page_id=10968

พัชรินทร์ นินทจันทร์, ทศนา ทวีคูณ, จริยา วิริยะสุทร, และพิศสมัย อรทัย. (2554). ความแข็งแกร่งในชีวิตและความเครียดของนักศึกษาพยาบาลโรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 25(1), 1-17.

พัชรินทร์ นินทจันทร์, พิศสมัย อรทัย, และพุดสุม เจนพานิชย์วิสุทธิพันธ์. (2557). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว ความแข็งแกร่งในชีวิต และ สุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาล. *รามาธิบดีพยาบาลสาร*, 20(3), 401-414.

พัชรินทร์ นินทจันทร์, ศรีสุดา วนาลิสิน, ลัดดา แสนสีหา, ขวัญพนมพร ธรรมไทย, และพิศสมัย อรทัย (2554). ความแข็งแกร่งในชีวิตและพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนไทย. *รามาธิบดีพยาบาลสาร*, 17(3), 430-443.

พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และจริยา วิริยะสุทร. (2556). ความแข็งแกร่งในชีวิต เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจและสุขภาพจิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ*, 7(2), 12-26.

พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และทศนา ทวีคูณ. (2555). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. *วารสารพยาบาล*, 61(2), 18-26.

มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, พัชรินทร์ นินทจันทร์, และโสภณ แสงอ่อน. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่น. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 29(1), 57-75.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2559 จาก http://www.onec.go.th/onec_backoffice/uploads/Book/684-file.pdf

สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย และพิมพ์มาศ ตาปัญญา. (2540). *รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างแบบวัดความเครียดสวนปรง*. เชียงใหม่: โรงพยาบาลสวนปรง

American Psychological Association. (2002). *Developing adolescents: A reference for professionals*. Retrieved October 26, 2016, from <https://www.apa.org/pi/families/resources/develop.pdf>

Arnold, D. H., & Doctoroff, G. L. (2003). The

- early education of socioeconomically disadvantaged children. *Annual Review of Psychology*, 54, 517–45.
- Bolger, K., Patterson, C., & Thompson, W. (1995). Psychological adjustment among children experiencing persistent and intermittent family economic hardship. *Child Development*, 66, 1107–1129.
- Boonyamalik, P. (2005). *Epidemiology of adolescent suicidal ideation: Roles of perceived life stress, depressive symptoms, and substance use*. Unpublished Dissertation, Johns Hopkins University, USA.
- Brody et al. (2001). The influence of neighborhood disadvantage, collective socialization, and parenting on African American children's affiliation with deviant peers. *Child Development*, 72(4), 1231–1246.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22, 723–742.
- Buckner, J. C., Beardslee, W. R., & Bassuk, E. L. (2004). Exposure to violence and low-income children's mental health: Direct, moderated, and mediated relations. *American Journal of Orthopsychiatry*, 74, 413–425.
- Campbell-Sills, L., Forde, D. R., & Stein, M. B. (2009). Demographic and childhood environmental predictors of resilience in a community sample. *Journal of Psychiatric Research*, 43, 1007–1012.
- Dashiff, C., DiMicco, W., Myers, B., & Sheppard, K. (2009). Poverty and adolescent mental health. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 22(1), 23–32. doi: 10.1111/j.1744-6171.2008.00166.x
- DuMont, K. A. Widom, C. S., & Czaja, S. J. (2007). Predictors of resilience in abused and neglected children grown-up: The role of individual and neighborhood characteristics, *Child Abuse & Neglect*, 31, 255–274. doi: 10.1016/j.chiabu.2005.11.015
- Edari, R., & McManus, P. (1998). Risk and resiliency factors for violence. *Pediatric Clinics of North America*, 45, 293–305.
- Edwards, J. R. (1974). Characteristics of disadvantaged children. *The Irish Journal of Education*, 8(1), 49–61.
- Felner, R. D., & DeVries, M. L. (2013). Poverty in childhood and adolescence: A Transactional-ecological approach to understanding and enhancing resilience in contexts of disadvantage and developmental risk. In S. Goldstein, & R. B. Brooks, *Handbook of Resilience in Children* (pp. 105–126). New York: Springer. doi: 10.1007/978-1-4614-3661-4
- Fergusson, D. M., Woodward, L. J., & Horwood, L. J. (2000). Risk factors and life processes associated with the onset of suicidal behaviour during adolescence and early adulthood. *Psychological Medicine*, 30,

- 23-3.
- Fitzpatrick, K. M., Piko, B. F., Wright, D. R., & LaGory, M. (2005). Depressive symptomatology, exposure to violence, and the role of social capital among African American adolescents. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75, 262-274.
- Garnezy, N. (1991). Resilience in children's adaptation to negative life events and stressed environments. *Pediatric Annals*, 20, 459-466.
- Garnezy, N., Masten, A.S., & Tellegen, A. (1984). The study of stress and competence in children: A building block for developmental psychopathology. *Child Development*, 55, 97-111. doi:10.2307/1129837
- Gomez, M., Vincent, A., & Toussaint, L.L. (2013). Correlates of resilience in adolescents and adults. *International Journal of Clinical Psychiatry and Mental Health*, 1(1), 18-24.
- Goodman, E., McEwen, B. S., Dolan, L. M., Schafer-Kalkhoff, T., & Adler, N. E. (2005). Social disadvantage and adolescent stress. *Journal of Adolescent Health*, 37, 484-492.
- Grotberg, E. H. (1995). *A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spirit*. The Hague: The Bernard van Leer Foundation.
- Grotberg, E. H. (1997). *The International resilience project: Findings from the research and the effectiveness of interventions*. Retrieved September 15, 2009, from <http://resilnet.uiuc.edu/library/grotb97a.html>
- Grotberg, E. H. (1999). *Tapping your inner strength: How to find the resilience to deal with anything*. Oakland: New Harbinger.
- Grotberg, E. H. (2005). *Resilience for tomorrow*. Retrieved September 15, 2009, from http://resilnet.uiuc.edu/library/grotberg2005_resilience-for-tomorrow-brazil.pdf
- Heller, S. S., Larrieu, J. A., D'Imperio, R., & Boris, N. W. (1999). Research on resilience to child maltreatment: Empirical considerations. *Child Abuse & Neglect*, 23(4), 321-338.
- Jarrett, R.L. (1995). Growing up poor: The family experience of socially mobile youth in low-income African American neighborhoods. *Journal of Adolescent Research*, 10(1), 111-135.
- Kidd, S., & Shahar, G. (2008). Resilience in homeless youth: The key role of self-esteem. *American Journal of Orthopsychiatry*, 78(2), 163-172.
- Luthar, S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: a critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71, 543-562.
- Luthar, S. S., & Latendresse, S. J. (2005). Comparable "risks" at the socioeconomic status extremes: Preadolescents' perceptions of parenting. *Development and Psychopathology*, 17(1), 207-230.
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The

- Development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53(2), 205-220.
- Maybery, D.J. (2003). Incorporating interpersonal events within hassle measurement. *Stress and Health*, 19, 97-110.
- McLeod, J. & Shanahan, M. (1996). Trajectories of poverty and children's mental health. *Journal of Health and Social Behavior*, 37, 207-220.
- McLoyd, V. C. (1990). The impact of economic hardship on Black families and children: Psychological distress, parenting, and socioeconomic development. *Child Development*, 61, 311-346.
- Rew, L., Taylor-Seehafer, M., Thomas, N. Y., & Yockey, R. D. (2001). Correlates of resilience in homeless adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 33-40.
- Riley, J. R., & Masten, A. S. (2005). Resilience in context. In R. D. Peters, B. Leadbeater, & R. J. McMahon (Eds.), *Resilience in children, families, and communities: Linking context to practice and policy* (pp. 13-25). Retrieved April 15, 2011, from <http://www.springerlink.com/content/u1r2437043081011/fulltext.pdf>
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity. Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *British Journal of Psychiatry*, 147, 598-611.
- Smokowski, P. R., Reynolds, A. J., & Bezruczko, N. (1999). Resilience and protective factors in adolescence: An autobiographical perspective from disadvantaged youth. *Journal of School Psychology*, 37(4), 425-448.
- Thanoi, W., Phanchaoenworakul, K., Thompson, E., Panitrat, R., & Nityasuddhi, D. (2010). Thai adolescent suicide risk behaviors: Testing a model of negative life events, rumination, emotional distress, resilience and social support. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research*, 14(3), 187-202.
- Tusaie, K. Puskar, K., & Sereika, S. M. (2007). A predictive and moderating model of psychosocial resilience in adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*, 39(1), 54-60.
- Wandersman, A., & Nation, M. (1998). Urban neighborhoods and mental health. *American Psychologist*, 53, 647-656.
- Werner, E. E. (1992). The children of Kauai: Resiliency and recovery in adolescence and adulthood. *Journal of Adolescent Health*, 13, 262-68.
- Werner, E., & Smith, R. (1982). *Vulnerable but invincible: A longitudinal study of resilience children and youth*. New York: Adams, Bannister, and Cox.
- Wild, L. G., Flisher, A. J., & Robertson, B. A. (2011). Risk and resilience in orphaned

adolescents living in a community affected by AIDS. *Youth & Society*, 45(1) 140-162.
doi: 10.1177/0044118X11409256

Ziaian, T., de Anstiss, H., Antoniou, G., Baghurst, P., & Sawyer, M. (2012). Resilience and its association with depression, emotional and behavioural problems, and mental health service utilization among refugee adolescents living in South Australia. *International Journal of Population Research*. Retrieved April 1, 2017, from <https://www.hindawi.com/journals/ijpr/>.
doi:10.1155/2012/48595